

KİTAP İNCELEMESİ

Bookchin, Murrey, **Geleceğin Devrimi: Halk Meclisleri ve Doğrudan Demokrasi**, Dipnot Yayınları, 2017, 267 s.

The Next Revolution: Popular Assemblies and the Promise of Direct Democracy, orijinal ismiyle 2015 yılında yayınlanan bu eser Debbie Bookchin ve Blair Taylor tarafından yayına hazırlanarak okuyuculara sunulmuştur. Eserin önsözü Ursula K. Le Guin tarafından kaleme alınmış ve eserde dokuz bölüme yer verilmiştir. Eserin ilk altı bölümünde kapitalizmin ekolojik krizler üzerindeki olumsuz etkilerinin doğrudan demokrasi ve halk meclisleri yoluyla bertaraf edilmesine yönelik politik görüşler yıkıcı küreselleşme karşıtı bir projeye açıklanmıştır. Bookchin, eserin son üç bölümünde milliyetçilik ve sol görüş kavramını tarihin önemli devrimleri ve iktisadi olayları üzerinden değerlendirmiştir. Bu inceleme, Bookchin'in Liberter Belediyecilik anlayışı üzerinden yıkıcı küreselleşmenin sebep olduğu ekolojik tahribat karşısında halk meclislerinin etkin yönünün ne olması gerektiği üzerindeki felsefi sorgulamalara odaklanmıştır.

Bookchin'e göre, 21. yüzyıl, insanlığın hizmetine sunulan bilişim ve teknoloji yatırımlarıyla hayatları kolaylaştıran bir yaşam deneyimiyken aynı zamanda kapitalist dinamiklerin birbirleriyle arasındaki uçurumu derinleştirmeye devam etmektedir. Eserde yer alan felsefi sorgulamaların temeli şudur; insanlık en radikal çağını mı yaşamakta yoksa gri vasat kasvetli bir çağa davetiye mi çıkartmaktadır... Eserin ilk altı bölümünde kapitalizm-toplum diyalektiğinde söz konusu sorgulama esas alınarak halk meclislerinin kent problemlerine çözüm sunacağı argümanı oldukça baskın bir ifade olarak fark edilebilir.

Birinci bölümde kapitalizmi kentler ve beledi yaşam özelinde değerlendiren Bookchin'e göre kentlerin kökleri sivil beşeri alandaki devinimdedir. Esasen, belediye idaresi, düşüncelerin iyileştirildiği, yaratıcı fikirlerin geliştirildiği bilinç kapasitelerini teorik ve pratik alanda birleştirerek toplumsal değer yaratabilecek potansiyele sahip kurumlardır. Yazara göre kapitalizmin toplumsal değerler üzerinde yarattığı tahribatları aşabilmek adına insanlık, aklı, düşünsel ve söylemsel değerlere sahip olmayı görev bilmelidir.

Yazara göre bu görev bilinci, “*Beledi yaşam, yurttaşlara formasyon kazandıran bir okul olmalıdır; gençler eğitilir ve insanlar yeni yurttaşlar olarak topluma soğrulurken, meclisler de sadece kalıcı kararların verildiği kurumlar olarak değil, aynı zamanda karmaşık sivil ve bölgesel işlerin çekip çevrilmesinde insanları eğiten arenalar olmalıdır.... Belediye meclisleri civic yaşamın ve karar alma mekanizmasının canlı arenaları olmakla kalmaz aynı zamanda iktisadi lojistiğin gizemli dünyasının doğru düzgün koordine edilen üretimin ve sivil operasyonun gizemsellikten arındırıldığı ve bütün yurttaşların gözetimine ve katılımına açıldığı merkezler olur.*” (Bookchin, 2017:40-52).

Yazara göre, kapitalizm, tarihin gördüğü en dinamik toplumdur, kâr etme güdüsüyle üretilen metalar her yere yayılmakta ve meta mübadelesi yaratmaktadır. Bunun yanında yaygın girişimleri günden güne büyütürken büyümeyen her girişimi doğası gereği öldürmektedir. Kapitalizm, meta savaşlarını diri tutmak adına sadece malların değil aynı zamanda bu savaşa dâhil edilecek olan yeni toplumsal ve kültürel meselelerin de kaosunu yaratmaktadır. Sonu gelmeyen ekonomik büyüme gayesi ile doğal çevrenin çoraklaşması, gezegenin çehresinin değişmesi, oligarşik kurumların yaratımı, sivil toplumu aşındırarak aşırı kentleşmeye sebep olması, kentlerdeki kirlilik, gelişmemiş ülkelerde halkların ezilmesi, ahlaki değerler ile etik, estetik, medya, yerleşim alanlarının kapitalizme uygun tasarlanması gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Kentler, “*kâr-zarar hesapları*”, “*yatırım kararları*” ile “*radikal kukla tiyatrosu*” oyuncularını olan işçilerin arasında kalmıştır.

Bookchin’e göre kentleri kapitalizmin yıkıcı etkisinden kurtarmak adına yerel ölçekte katılım politikasının aktif ve akılcı bir yol izlemesi gereği kaçınılmaz bir çözümdür. Toplumsal ekolojinin kapitalist sistemle tahrip edilmesi dolayısıyla insanların doğayla denge içinde yaşayabilmesi adına çeşitli yollar vardır. Bookchin, komünalist bir projeyle toplumu yeniden yaratmanın temel dinamiklerini ikinci bölümde şöyle özetlemiştir (Bookchin, 2017:65-78); (1) Toplumsal ekolojiyi ortak akılla birlikte koruyarak israf ve ifrat yerine yeni değerler üretilmelidir. (2) Belediyeler, toplumsal evrim alanıdır, sınıf ve hiyerarşiler yüzünden maruz kalınan yıkıcı etkiler bu alanda iyi yaşamın elit mekânı haline getirilmelidir. (3) Komünalizm, kentin politik fikirler ürettiği liberter belediyecilik programlarına adapte edilmeli, halk meclisleri aktif kılınmalı ve yeniden yapılandırılmalıdır; yüz yüze doğrudan demokrasi önemsenerek hümanist - ussal bir toplum tasarlanmalıdır. (4) Ekonomi belediştirilerek üretim araçları yerel meclisin yetkisine verilmeli ve belediyenin varoluşsal yaşamına entegre edilmelidir. (5) Özgür bir ortamda azınlıkların kendi muhalif görüşlerini ifade etme hakkı, çoğunluğun söz hakkı kadar koruma altında olmalıdır. (6) İyi bir topluma ulaşmak için kapitalizmi süpürüp atarak komünalist toplum ussal bir şekilde yaratılmalıdır.

Ekolojik kriz karşısında “*yeniden yaratma*” edimi üzerinde duran Bookchin, ekolojik ve toplumsal problemlerin temelinde insanın insan tarafından tahakküm altına alınarak “*doğaya hükmetme*” fikrinin yaşatıldığını ifade etmektedir. Bu durumda yazar, özgür ve ekolojik bir toplum yaratımı için belli başlı bakış açıları sunmuştur. Ekolojik problemlerin çözümü toplumsal bir nitelik taşımaktadır, insanların doğayı bireysel ve marksist çıkarları adına tahakküm altına alması çevreyi ve biyosferi tahrip ederek gerçek anlamda eşit, paylaşımcı toplumdan uzaklaşmaya sebep olacaktır. Girişimcilerin doğaya karşı acımasız davranarak her geçen gün artan büyüme arzuları insanların yaşadıkları yerlerden göç etmesine, ekosistemdeki dengenin bozulmasına, ormanlık arazilerin kıyımına, kıt’aların çoraklaşmasına sebep olmaktadır. İsrafçı büyüme modelleri yüzünden ekolojik kriz görmezden gelinmekte ve ahlaki çöküşe sebep olmaktadır. Yazara göre, azgın anti-ekolojik toplumun yarattığı zorlukları aşabilmek adına bireysel ve toplumsal bağlamda güçlü, bilinçli politik bir motivasyon gerekmektedir. Bir yandan bireyin yaşam tarzında değişiklikler yapmasını motive etmekle birlikte bir yandan da nükleer santrallere, fosil yakıtların aşırı kullanımına, toprağın yok edilmesine karşı çabaları sınıfsal ayrıma indirgemeden (Marksistler, sendikalistler ve liberal iktisatçıların yaptığı gibi...) köklü ve tutarlı bir çözüm analizi geliştirmek gerekmektedir.

Bookchin, ikinci bölümü üçüncü bölüme bağlarken ekolojik bir toplum tasarımında yurttaş kavramına felsefi bir anlam yüklemiştir. Bir belediye içinde konumlanan mahalle, yurttaşların sadece yaşadıkları yer değil aynı zamanda toplumsal meseleleri müzakere etmek adına bir araya geldikleri yerdir. Mahalleler, yurttaşların politik fikirlerine kamusal alan sunmaktadır. Politik düşüncüyü salt devlet yönetimi pratiğinden ibaret görmek tarihsel gelişmeleri basite indirgemeye sebep olacaktır. Kamusal alanın ilk örnekleri sayılabilecek halk meclisleri, kentlerden önce varolmuştu. Kentlerden önce ortaya çıkan kabilelerde politika yapma edini mi, halk meclislerine aitti. Mezopotamya’da neredeyse altı bin yıl önce kurulan ilk kentler halk meclisleri tarafından yönetilmekteydi. Yurttaşlar önce halk meclislerinde yönetime katılmış, devlet kurumu ise daha sonra doğmuştur. Yazar, katılımın tarihsel olarak oldukça eski bir davranış bir biçimi olduğunu ifade etmiş ve konfederalizmin katılımcı demokrasiyle yakından ilişkili olduğunu savunmuştur.

Konfederalizmi katılımcı demokrasiyle bağdaştıran dördüncü bölümde, Bookchin, liberter belediyeçilik anlayışı ile ekonominin beledileştirilmesi yoluyla bir konfederalizasyon yapısı öngörmüştür. Bookchin’e göre konfederalizm, köylerde, kasabalarda, mahallelerde ve büyük şehirlerde halkın oluşturduğu demokratik meclislerde seçim yoluyla benimsenen yönetsel konsey ağların bütünüdür. Bookchin, burada salt bir konfederalizm tanımı yapmamış aynı zamanda konfederalizmi âdemimerkeziyetçilik kavramıyla felsefi olarak

derinleştirirken de eklemiştir; “*Kısacası konfederalizm, bir topluluğun bir yandan kendi kimliğini ve dengeli yapısını korumasının bir yandan da bütün’e paylaşımcı bir şekilde katılarak dengeli bir ekolojik toplum oluşturmaya katkıda bulunmasının bir yoludur.*” (Bookchin, 2017:100-120). Yazar, konfederasyona yönelik teorik bakışıyla onun ahlak ve eğitim ile birlikte bir karakter inşa edeceğini (*Yunanlar buna paideia demektedir.*) ifade etmiştir. Bu inşa süreci; kent yönetiminde pasif seçmen ve tüketici olmaktan ziyade katılımcı bir demokrasi ağında akılcı/aktif yurttaşlığın oluşmasını sağlamaktadır. Böyle bir kavrayışta ekolojik bir toplumun paylaşımcı bir toplum olacağını vurgulamıştır.

Beşinci bölümde yazar, liberter belediyeçiliğin doğrudan demokrasi vasıtasıyla yerel bir ekolojik politika yapma dinamiklerini iktisadi ve toplumsal bakış açısıyla incelemektedir. Yazara göre liberter belediyeçi arena, yurttaşlar için politika yapma ve yaşatma adına bir okuldur ancak liberter beledi bir toplum zaman içinde oluşturulur. Yazara göre; gerçek bir konfederasyon insan haklarına ve ekolojik önceliklere dayanan yurttaşların oluşturduğu bir topluluktur. Liberter bir grupta çoğunluğun azınlıklar üzerindeki egemenliği efsanevi bir mittir. Yazara göre liberter belediyeçilik, akılcı bir yönetim yapısına ulaşmak adına bir araçtır. Toplumsal sorunlara akılcı çözümler üreten postmodernist bir dönemde esnek olabilmeyi öğrenmek gerekmektedir. Bookchin’e göre mücadeleler vererek toplumsal yapıyı yeniden biçimlendirme çabasını deneyimleyen yurttaşlar bilhassa seçmen kitlesi, pasif bir yurttaş olmaktan öteye giderek yurttaşlık kavrayışını aktif olmaya davet edecektir.

Bookchin, kamusal alanda toplumsal başarının sağlanması adına liberter beledi bir praksise sahip Komünalist bir politika sunmaktadır. Böylece, mahalle birlikleri ile kent meclislerinin belediştirilmiş bir ekonominin geliştirilmesi adına yerel alanda yer alması gerekmektedir. Bu yönüyle Liberter Komünist Belediyelerin, doğrudan demokratik halk meclisleri biçiminde konfederasyon çatısı altında birleşmesi öngörülmektedir. Esasen gerçekleştirilmesi istenen temel şey, akılcılığı barbarlığın olumsuz etkilerinden koruyarak diri tutmak ve toplumsal değişimi bu yönüyle ele almaktır. Yazara göre liberter belediyeçiliğin amaçlarından biri olan; toplumdaki ihtiyaçların karşılanması konusunda ekolojik sorumluluklara özen göstererek paylaşımcı ve işbirliğine dayalı yeni bir etik anlayış geliştirmektir. Ulus devletlerin giderek daha fazla merkezileşmesi ve kalabalıklaşması dolayısıyla bu etik anlayış belediyeler için “*yeni bir politika*” önerisidir.

Altıncı bölümde kentlilik ve yurttaş kavramı, liberter belediyeçilik ve konfederalizmin temel amacını, ekolojik bir dünyanın demokratik araçlarla yeniden yapılandırılması hususunda iktisadi - yönetsel açıdan irdelenmekte ve felsefi sorgulamalarla sağılmaktadır. Bookchin’e göre konfederasyon, belediyelerdeki katılımcı mekanizmalarla bütüncül bir işleyiş gösterir

dolayısıyla ademimerkeziyetçiliği, yerelliği öngören bir çizgide bireylere politik arenayı açar. Konfederasyonel bir yapı içinde politik karar alma sürecine dâhil olan vatandaşlar bireysel bir varlıktan ziyade kamusal birer varlığa dönüşürler. Vatandaşlar, sadece pasif bir seçmen kitlesi ya da vergi mükellefi değil, aktif yurttaşlar haline evrilmektedir. Yurttaşlık “*bireyselliğe*” indirgenmiş, kavramın içi boşaltılmış ve “*yeryüzü yurttaşlığı*” adı altında sıradanlaştırılmıştır. Oysa Bookchin’e göre yurttaş, politikayı şekillendiren, yerel ihtiyaçları yerinde tespit edebilen, kenti adına sivil bir sorumluluk hisseden ehil bireydir. Bu sorumluluğu üstlenen yurttaşlar bir araya gelerek kentleri kurmuştur. Kentlerde “*halk olma bilinci*” tarihsel süreçte akrabalık bağı, ortak dilsel ve kültürel özellikler ile “*kan yemini*” yoluyla gerçekleşmiş ve bunun dışında kalan bağlantılar ise farklı kabileler olarak addedilmiştir. Tarih öncesi çağda yiyecek arayan “*ekolojik yerli halklar*” kendi alanlarında avlanırken diğer toplulukların alanını işgal ederek onların kaynaklarını kendi kaynakları olduğunu iddia etmiştir.

Yazara göre yurttaşlar, yaşadıkları toplumun ihtiyaçlarını gözeten bireysel çıkarılardan ziyade toplumsal sorunlarla ilgilenebilen sorumluluk sahibi bireysel haline gelmelidir. Yurttaşlık halkın iyiliği, refahı adına akılcı, ekolojik, toplumsal sorumlulukları üstlenerek sınıfsal ya da hiyerarşik çıkarılara takılıp kalmamalıdır. Esasen ahlaklı toplumun ahlaklı ekonomisinin ahlaklı temeli de budur. Ne yazık ki günümüzde toplumsal çıkarı göz önünde bulundurarak insanları bir araya getiren mesele de ekolojik felaketlerdir. Bookchin’e göre bu durumda ya ekolojik bir toplum tasarlanacaktır ya da kapitalizmin “*büyü ya da öl*” felsefesinde var olan kaynakların kaybedilme riskine razı olunacaktır. Ekoloji yönelimli iktisadi ve toplumsal girişimlerin desteklenerek kamusal refahın sağlanması elzemdir fakat burada sermayenin liberter belediye ortamından “*kaçma*” ihtimali vardır. Bu durumda belediye, mevcut kaynaklarıyla ekolojik bir üretim süreci tasarlamalıdır. Bookchin’in liberter belediye anlayışı, çevre dostu bir kent yönetimi ile bu kentin halk meclisleri, konfederal bağlamda birbiriyle entegre edilerek bölgesel ekonomik araçlarla birbirine bağlanıp demokratik kamusal alan yaratma gayesi taşınmalıdır.

Yedinci bölümde milliyetçilik vurgusu altında Bookchin’in şu sözü dikkat çekmektedir; “*Bizi insan kılan şey yüksek bir genelleştirme düzleminde akıl yürütme, değişken toplumsal kurumlar içerisinde ortaklıklar kurma, işbirliği içinde çalışma ve ziyadesiyle gelişkin bir sembolik iletişim sistemi geliştirme kabiliyetimiz bir yana, insanlığımızın ortak bilgisidir.*” (Bookchin, 2017:165). Sekizinci ve dokuzuncu bölümde Bookchin, merkeziyetçi devlet yapısını politika, marksizim, milliyetçilik, Fransız Devrimi, İspanyol Devrimi, sol görüşün geleceği bağlamında eleştirerek anarşist görüşlerini ekolojik bir toplum tasarımı üzerinde yoğunlaştırmıştır. Kapitalizm doğaya, topluma, beşeriyata verdiği zarar ile aklı devre dışı bırakıp büyümeye devam ederken bu eserde

Bookchin'in toplumsal problemlerle mücadelede ekolojik sol politika geliştirdiği görülmektedir.

Sonuç itibarıyla, Bookchin'in komünalizm kavramını ve kavrayışını kent yaşamındaki politik boyutunu liberter belediyecilik görüşüyle temellendirdiği bu eser, denemelerinin birleştirilerek derleme haline getirilmesiyle kitaplaştırılmıştır. Yazar, bu eserde komünalizm kavrayışına multi disiplinler bir bakış açısı sunarak kendine has bir strateji oluşturmaktadır. Bu yönüyle sosyal ve beşeri bilimler ekseninde bu eseri özgün kılan söylem; David Harvey tarafından şöyle ifade edilmiştir; *“Bookchin'in önerisi, kaynakların çok çeşitli ölçeklerde yaratımı ve kolektif kullanımıyla başa çıkmak için ortaya atılan en derinlikli en radikal öneridir.”*

Doktora Öğrencisi Gözde Atalay

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi